

УДК 502.7: 58. 006 631. 524 [477.41]

Калашнікова Л.В., Чорна І.П. (Україна, Біла Церква)

**МОНІТОРИНГ ПОПУЛЯЦІЙ РІДКІСНИХ ВИДІВ ДЕРЕВНИХ РОСЛИН У
КВАЗІПРИРОДНИХ ЕКОСИСТЕМАХ ДЕНДРОПАРКУ «ОЛЕКСАНДРІЯ» НАН УКРАЇНИ**

Найважливішою задачею на об'єктах природно-заповідного фонду є організація контролю за станом природних та інтродукційних популяцій рідкісних видів рослин. Моніторингові дослідження рідкісних видів у дендропарку «Олександрія» здійснюється в квазіприродних лісових фітоценозах, штучних фітоценозах та на спеціально створеній експозиції рідкісних рослин за методами досліджень Л.В. Денісової зі співавторами (1986), Ю.А. Злобіна зі співавторами (2013), Т.А. Работнова (1960, 1975), який характеризує популяцію за віковим принципом і життєвістю виду. Суть моніторингу полягає у щорічному підрахунку кількості особин, які упродовж року змінили свій віковий стан, що дало нам можливість встановити середню тривалість певного вікового стану рослини і через співвідношення вікових груп визначити віковий спектр популяцій.

Інтродукційна популяція *Staphylea pinnata* L., яка складається з трьох локалітетів і має вік 44 роки, на теперішній час займає площу 2500 м² і нараховує 648 особин. Це досить динамічна система, в якій щорічно відбуваються зміни чисельності та щільності особин, які обумовлені адаптаційними змінами у квазіприродному середовищі. Її вікова структура є неповностановою (відсутні рослини сенільного стану), інвазійною (молоді рослини складають 85,5 %), з лівостороннім спектром і з максимумом на віргінільній групі (35,8 %). Рослини досягають генеративного стану в віці 6-ти років, генеративну фракцію складають 94 рослини (14,7 %), переважають середньовікові особини. Одна материнська середньовікова особина продукує від 60 до 180 рослин. За віталітетною структурою популяція збалансована, нормального типу, процвітаюча, з динамічним розвитком. Самовідновлення в популяції реалізується вегетативним та насінним шляхом, кількість проростків складає 70 шт. (10,8 %). Щільність рослин за останні 10 років зросла з 3 до 7 особин на 4 м².

Площа розростання однієї рослини *Daphne sophia* Kalen. за 10 років склала 10 м² (1,0 м² за рік) і нараховує 68 особин. Самовідтворення відбувається вегетативним шляхом, проростки складають 12 %, генеративні рослини – 14,7 %. Рослини досягають генеративного стану у віці 3-х років. Цей вузькоендемичний вид в природних умовах приурочений до угруповань чагарникового характеру між лісовою та степовою рослинністю, насіння не дає, розмножується лише кореневими пагонами. Інтродукційна популяція, яка сформувалася в умовах дендропарку, є неповностановою (немає сенільних рослин), інвазійною (молодих рослин 86 %) з лівостороннім спектром і максимумом на іматурній групі. Вважаємо, що в умовах дендропарку вид акліматизувався і за стратегією веде себе як в природних місцезростаннях.

Площа розростання однієї рослини вузьколокального ендемічного виду *Cerasus klokovii* Sobko за 10 років інтродукції у дендропарку склала 10 м² з кількістю 60 особин вегетативного походження (кореневі паростки). В природних умовах рослини виду ростуть серед чагарникових заростей на кам'янисто-щебенистих ґрунтах в басейні р. Південний Буг, за екотипом це – мезофіт. Як в природних умовах, так і в умовах інтродукції, насінна продуктивність рослин дуже низька (2-3 %). Інтродукційна популяція є неповностановою (сенільних рослин немає), молодою (особини прегенеративних станів складають 95 %), процвітаючою. Генеративного віку рослини досягають в 4-річному віці. В умовах дендропарку за стратегією життя вид знаходиться в умовах фітоценотичного оптимуму.

Площа розростання п'яти особин *Chamaecytisus roshelii* (Wierzb.) Rothm. за 3 роки склала 12 м² і нараховує 29 особин насінного походження. Рідкісний вид, який в природних умовах росте в розріджених листяних лісах серед чагарників, за екотипом мезоксерофіт, добре акліматизувався в умовах дендропарку і розмножується насінним шляхом. Генеративного стану рослини досягають в віці 2-х років. Насіння достигає у II декаді серпня, сходи з'являються через 30 днів.

Таким чином, перераховані рідкісні види деревних рослин знаходяться в оптимальних фітоценотичних умовах, здатні до самопідтримання і є перспективними для збереження в квазіприродних фітоценозах дендропарку «Олександрія».